

หัตถกรรมพื้นบ้าน : ปลายะเพียนใบลาน ชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าวาสกรี  
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ.2542

ISBN 974-662-883-6

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

๑๑๗  
๗๑๑๔๗  
๑๕๔๒

Copyright by Mahidol University

47549 ๑.๕



3636355 LCCS/M : สาขาวิชา : วัฒนธรรมศึกษา ; ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)

คำสำคัญ : หัตถกรรมพื้นบ้าน / ปลาตะเพียนใบลาน / พระนครศรีอยุธยา

ขจรเดช อภิชาติตรากุล : หัตถกรรมพื้นบ้าน : ปลาตะเพียนใบลาน ชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (FOLK CRAFT : PALM-LEAFED CARP OF HUALAEM COMMUNITY, THA WASUKRI, PRA NAKORN SRI AYUTHAYA) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : พรทิพย์ อุษุภรัตน์ ศศ.บ., ศศ.ม. ภัททิยา ยิมเรวัต ค.บ., ศศ.ม., Ph.D. 124 หน้า ISBN 974-662-883-6

ปลาตะเพียนใบลาน เป็นงานจักสานพื้นบ้านชิ้นหนึ่งที่รู้จักกันมานานในสังคมไทย และปรากฏว่ามีประโยชน์ หน้าที่ใช้สอยต่างกันไปตามยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวัฒนธรรม แต่เดิมนั้นเชื่อว่า คนไทยโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในแถบที่มีแม่น้ำลำคลองเป็นผู้สานปลาตะเพียนใบลานขึ้น โดยอาศัยแรงบันดาลใจจากการพบเห็นสีสน รูปร่างและความสวยงามตามธรรมชาติของปลาตะเพียน แล้วจึงนำมาแขวนไว้เหนือเปลให้แกว่งพริ้วไปมา สำหรับเด็กอ่อนได้เล่นได้ดู

ต่อมา ปลาตะเพียนสานจากใบลานได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะที่ผลิตขึ้นโดยกลุ่มชาวไทยมุสลิม แถบชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้คนบริเวณนี้ สานปลาตะเพียนขายกันแทบทุกหลังคาเรือนมาแต่ครั้งยังอาศัยในเรือสินค้าหรือเรือนแพ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม้กระทั่งได้อพยพขึ้นมาสร้างบ้านเรือนอยู่บนบกแล้ว แต่ก็ยังยึดการสานปลาตะเพียนเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมกันเรื่อยมา

การศึกษาวิจัยพบว่า ปลาตะเพียนใบลานที่ชาวชุมชนหัวแหลมผลิตขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในหลายลักษณะ อาทิ ขนาดรูปร่างที่ใหญ่โตขึ้น มีสีสนหลากหลายตามจินตนาการของผู้สาน รวมทั้งกรรมวิธีในการประดิษฐ์ตกแต่ง สิ่งสำคัญที่พบคือ หน้าที่ใช้สอยของปลาตะเพียนใบลานได้ขยายออกไปมากขึ้น โดยเฉพาะกลายเป็นสินค้าที่ระลึกที่สำคัญ ซึ่งผู้คนจากต่างถิ่นนิยมซื้อหาไปฝากคนรู้จัก นำไปตกแต่งอาคารบ้านเรือน เป็นของขวัญหรือเป็นเครื่องรางของขลังก็มี

อย่างไรก็ดี คงเป็นเพราะความงามที่แฝงอยู่ในความเรียบง่าย อีกทั้งยังมีประโยชน์ใช้สอยหลากหลาย จึงทำให้ปลาตะเพียนใบลานดำรงอยู่ในฐานะงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าของสังคมไทยต่อไป

3636355 LCCS / M : MAJOR : CULTURAL STUDIES ; M.A. ( CULTURAL STUDIES )

KEY WORDS : FOLK CRAFT / PALM-LEAFED CARP / PRA NAKORN SRI  
AYUTHAYA

KHAJORNDECH APICHATTRAKUL : FOLK CRAFT : PALM-LEAFED CARP  
OF HUALAEM COMMUNITY , THA WASUKRI , PRA NAKORN SRI AYUTHAYA.

THESIS ADVISORS : PORNTHIP USUPARAT B.A.,M.A. PATTIYA YIMREWAT B.ED.  
,M.A.,PH.D. 124 P. ISBN 974-662-883-6

Palm-leafed carp is a well-known local handicraft in Thai society. Its uses have been changed with changes in time, social conditions and culture. The first palm-leafed carp weavers were believed to be people living in areas with rivers and canals. Inspired by the color, shape and natural beauty of the carp, they wove a natural material, i.e. palm leaves, into carp and hung them over children's cradles.

Palm-leafed carp, especially those woven by Thai-Muslim groups in the Hualaem community , Tambon Tha Wasukri , Amphur Pranakorn Sri Ayuthaya , Pranakorn Sri Ayuthaya , later became more widespread and of greater interest. Almost all of the households in this area have woven palm-leafed carp since the time they lived in peddler boats or houseboats along the Chao Praya River. When they settled on land, palm-leafed carp weaving became the main or secondary job for many people. However, palm-leafed carp has changed in many ways, i.e. bigger size , more colorful due to the weaver's imagination and decoration arts. One important thing found in this research is that the variety of uses of palm-leafed carp has expanded. It is now used as a local souvenir , for home decoration , for small gifts and talesmans.

It may be concluded that it is the beauty with simplicity and various uses of palm-leafed carp which enables the weaving practice to maintain its value as a local handicraft in Thai society.